

והשיב, שבני אותה העיר יכולים לעכבו מלמכור אצלם, והנימוקים לפסק זה הם:

(א). שהרי הובא במס' ב"ב (דף כ"א) שבר מתא אבר מתא, מצי מעכב, וכן פסק מרן (בסימן קנ"ו ס"ז).

(ב). ואע"פ שמצינו לרמ"א שפסק שם שאם הוא מחיל מהמחיר אינם יכולים למחות בו, בכ"ז בב"י הובאה בזה מחלוקת, ובשו"ע סתם ולא כתב שאם הוא מחיל אינם יכולים למחות בו, משמע שגם אם הוא מחיל יכולים למחות בו, וכסברת רוב הפוסקים שמכירא ליה הכי, וכן נראה מדברי רמ"א שכתב וי"א, נראה דלחלוק על מרן כתב כן. [ועיין לקמן].

(ג). ובפרט כאן שהוא מוכר לעכו"ם, שבוה פשיטא שיכולים למחות בו, ואע"פ שהיה רגיל למכור בעיר זו ושתקו לו בני העיר, בכל זאת יכולים למעון ששתקו בגלל שלא החיל, אבל עכשיו שהחיל, יש להם פסידא, ולזה לא הסכימו.

(ד). וזאת ועוד, שמהרי"ק כתב (בשורש קצ"ד), שיכולים בני העיר לסגור דשא באפיה, ואע"פ שהב"י בבר"ה תמה על דבריו, בכל זאת לא נהיה פסקו של המהרי"ק, נגד ספיקו של הב"י, ובפרט שקיימ"ל שכל מקום שלא פסק מרן, אנו פוסקים כרמ"א [עיין לקמן]. חוץ מזה שלא קיבלנו עלינו פסיקותיו של הבר"ה [עיין לקמן]. ובספר בעי חיי (סימן ר"ג) ציין את המהרש"ם שתמה על המהרי"ק, ואת הב"ח שהשיג על המהרי"ק, וסיים, שבני העיר מוחזקים, ויכולים לומר קיימ"ל כמהרי"ק.

וסיים, בהא סלקין ובהא נחתינן, שבני העיר יכולים לעכבו אע"פ שהוא מחיל את המחיר. עכת"ד.

אלא שאני הקמן חשבתי, שלגבי מה שכתב שמרן סתם, וכסברת רוב הפוסקים, יש לעיין בזה, שהרי הרב העתיק מהב"י שדעת ר"י הלוי, והרא"ש, ורבינו ירוחם, ור"י, כולו סבירא להו שיכולים לעכב עליו, אפילו אם הוא מחיל, ובאמת כך הגידסא בב"י שלפנינו, אולם עיין בכנה"ג (בהגהותיו על הב"י אותיות ח' ט') שכתב, שיש לגרום ההיפך בב"י, שדעת הג"ל שאינם יכולים לעכב עליו, וכן כתב בשו"ת לחם רב (לבעל לחם משנה, סימן רט"ז), שדעת ר"י הלוי והרא"ש ורבינו ירוחם, והטור, סבירא להו שאינם יכולים לעכב

מס למושל העיר שאינם יכולים לעכב עליו, דהא איכא רבוותא שסוברים שבכה"ג לא מצי מעכבי עליו.

עוד כתב שם, שאינם יכולים לעכב עליו בזה שיתאגרו כל בעלי אומנות החייטות, ויסכימו על מחירים מסויימים, ומי שיעבור על תקנתם ייענש, אע"ג שבמסכת כבא בתרא הובא גבי ההוא עובדא דהנהו טבח, דאי ליכא אדם חשוב בעיר יכולים להתנות ולקנוס את מי שיעבור על דבריהם, וכ"כ הטור (בחור"מ ס"ם רל"א), היינו דוקא אם הסכימו כולם ביחד, ופירש אחד מהם, אבל אם מתחילה לא הסכים עמהם, אינו חייב לעמוד בתקנתם, כיעויין בפסקי רבי אליהו מזרחי זלה"ה (סימן נ"ז) ועוד וכו'.

אם כן למדנו, דבשום אופן אין לתבוע את ראובן מצד הדין, שלא יעשה מלאכה בעירם, ואפילו אם לא יפרע את המס, וזאת מכיון שעושה כוול.

אך בתנאי שלא יעשה מלאכה למכירים ויודעים לאותם חייטים, שרגילים לתת להם ביחוד, כדאמרינן בפ' יש נוהלין, וכן פסק הרשב"א, והזכרה תשובתו בחור"מ סימן קנ"א, גבי חייט שהיה רגיל לעשות אצל עירוני וכא חייט אחד ורוצה להכניס עם העירוני לעשות מלאכתו כוול יותר, דמוחין בו, וכתב בסוף התשובה, ועוד, דכל מכיר הרי הוא כבא לידו.

ואף שכתב מהרי"ק דכל הגי דאמרינן בפ' לא יחפור דלא מעכב, היינו מן הדין, אבל אם תגבר יד בני העיר לסגור דשא באפיה, הן ע"י השר, הן ע"י שום מונע, פשיטא שמותר, והביא ראיות לדבריו, אולם דעת הלחם רב דלא כמהרי"ק, ודחה ראיותיו כיעוי"ש. ומ"מ בגידון דידן גם המהרי"ק יודה, שהרי דבריו אמורים למי שלא גר בעיר, משא"כ כאן שהוא כבר גר בעיר.

ולכן למסקנא דדינא, אין בני העיר יכולים לעכב על החייט הנ"ל שלא יעבור כוול, אך יכולים לעכב עליו שלא ילך למכיריהם שרגילים לתת להם מלאכה לפתותם שיבואו אצלו, כי זה ודאי מוחין בידו וגוערים בו, כדכתב הרשב"א.

ובשו"ת קרני ראם (סימן קל"ה), נשאל לגבי אדם שמייצר כלי כסף, והיה הולך לעיר אחרת ומוכרם שם כוול ע"י סרסורו, וטענו אנשי אותה העיר שהוא מקפח את פרנסתם, ורוצים למנוע בעדו, האם יכולים לעשות כן?

יט' אסור לערב שמרים, בין ביין בין בשמן, ואפילו כל שהוא קע.

ב המוכר לחבירו שמן מזוקק, אינו מקבל שמרים. מכר לו שמן סתם, מקבל לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג, ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני השמן יתר על השמרים הידועים באותו מקום. בד"א, כשנתן לו מעות בתשרי, שהשמן עכור, ולקח השמן בניסן במדת תשרי שהיא גדולה מפני אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן שהיא קטנה מפני שכבר צלל השמן, אינו מקבל אלא השמרים בלבד. הגה: וי"א דאין מנכה לו השמרים, אלא דמותר לערב שמריו עצמיות. אבל אם לא ערבן, אינו מנכה לו רק כצביל הקמחים הנפים למעלה. בד"א, כשמכר לו כשעה שהוא עכור, אבל כשמכר לו כשעה שהוא לולל, אינו מנכה לו אפילו הקמחים (טור בשם הרא"ש) קע"א.

עזר לחושן

ועוד עיין לעיל בשו"ת לחם רב (שם), שהרבה להשיג על דברי המהרי"ק, ולכסוף פסק שאינם יכולים לדחותו.

קע. מקור הדין הוא מדברי הרמב"ם (בפי"ח מה"מ הלכה ח'). וכתב הב"י, שמקור דברי הרמב"ם הם מהמשנה במס' ב"מ (דף ס' ע"א), ושם הובא שאין מערבין שמרי יין ביין, אבל נותן לו את שמריו, והובא שם בגמ' אמר רב יהודה ה"ק אין מערבין שמרים של אמש בשל יום, ושל יום בשל אמש, תנ"ה רבי יהודה אומר השופה יין לחבירו, הר"ז לא יערב של אמש בשל יום, ופרש"י, שיום ואמש לאו דוקא, אלא העיקר שלא יערב שמרי חבית זו בשל זו. וכתב הב"י, שנראה שכן דעת הרמב"ם, אבל הפרישה סובר בדעת הרמב"ם שאפילו אם מוכר סתם ולא התנה, אסור לו לערב. וכתב הסמ"ע (בס"ק כ"ה), שלכאורה מרן סותר את עצמו מסעיף ט"ו שכתב, שאם בא למדוד מותר לערב, ואילו בסעיף י"ט כתב שאסור לערב? ותירץ הסמ"ע, שמה שכתב בסעיף י"ט שאסור לערב, היינו שמרים של חבית זו בשל זו, אבל אה"נ כשבא למדוד מכיון שזה השמרים של אותה החבית, מותר.

קע"א. דברי מרן הם מהרמב"ם (בפי"ח מה"מ הלכות ט' י'), ודברי רמ"א הם מדברי הרא"ש שהובאו בטור.

ומקור דברי הפוסקים בדין האמור לעיל, הוא מהמשנה במס' ב"מ (דף מ' ע"א), ששם הובא [שהמפקיד] אצל חבירו שמן, יוציא לו שלושה לוגין שמו למאה וכו'. אם היה שמן מזוקק, אינו

עליו, ע"כ. ואולי מפני כן סתם מרן, מפני שרוב הפוסקים סוברים שבדוגמא שמוחל מהמחיר אינם יכולים לעכב עליו, ומרן לא רצה להכריע בדבר זה. זאת ועוד, שעיין לעיל בשו"ת לחם רב (שם), שפסק, מכיון שפליגי בזה רבוותא הוי ספיקא, ואינם יכולים לעכב עליו.

ומה שכתב שיש להביא ראיה ממה שרמ"א כתב וי"א, המעיין ברמ"א יראה שהביא דין אחר לאחר דברי מרן, ואח"כ כתב וי"א. ולא שהי"א חוזרים עוד על דברי מרן הנ"ל.

ומה שכתב ובפרט שקיימ"ל שכל מקום שלא פסק מרן, אנו פוסקים ברמ"א, אינם דברים ברורים, שהרי כלל זה הוא שנוי במחלוקת גדולה, כיעויין בשו"ת יחזק דעת (ח"ה עמוד שט"ז), ובספרו הליכות עולם (ח"א בהקדמה). והסיק שם, שאנו מתחשבים בדעת רמ"א, כמעט כהוראת אחד מהגדולים, אבל לא מחוייבים לפסוק כמותו. וכיוצא בזה כתב בספר היקר ברית יעקב (לגרי"ח סופר שליט"א, בעמוד ש"א אות ג').

ומה שכתב שלא קיבלנו הוראות מרן בבד"ה, גם כלל זה שנוי במחלוקת גדולה, שהרבה מחכמי מרוקו סוברים כן, ושכ"כ בשו"ת שמש ומגן (ח"א או"ח סימן י"ז), וכ"כ עוד בח"ב (עמוד רח"צ), וכ"כ בשו"ת עמק יהושע (ח"ב אבני מילואים או"ח סימן ט"ו דף רס"ט ע"א), אולם עיין בשו"ת יביע אומר (ח"ט עמוד רכ"ד אות א'), שהשיג על דברי השמש ומגן, ועיין מה שכתב בשם שו"ת שערי עזרא (מארב, יו"ד סימן ד'), וע"ע בספר הנפלא שם בצלאל (לגרי"ח סופר שליט"א, עמוד ר"ג רנ"ב).

ומה שאמר שמנכה לו בשביל הקמחים, מקורו מהגמ' שם, שאם אדם קונה בזמן תשרי, שאז השמן בזול, וסתם שמרים עכורים, הדין הוא שמקבל עליו את הפסד הקמחים, משא"כ כשקנה בזמן ניסן.

עוד כתב הב"י, שמקור דברי הרמב"ם [שהם בעצם דברי מרן בסעיף זה], לפי דברי המרשים [הוא חכם שהיה רישם הגהות], הוא מרבי יהודה שהובא במשנה, שסובר, המוכר שמן מזוקק מקבל עליו לוג ומחצה שמרים, ומדובר במכר לו סתם, ולא בפירוש. אלא שה"ה חולק על פירוש זה, כדי לא להשוות את הרמב"ם חולק על הרי"ף, ופוסק כיחידאי, וטפי עדיף לומר שהוא סובר שלא חולקים רבנן על רבי יהודה אלא במפרש ואומר שמן מזוקק אני מוכר לך, אבל במוכר סתם, מדי ליה דמקבל לוג ומחצה שמרים למאה וכו'. ועיין סמ"ע (ס"ק כ"ו, וס"ק כ"ט).

והב"ח כתב, שהרמב"ם והרא"ש חולקים בג' פרטים: א). שלפי הרא"ש אפילו אם מוכר לו בשעה שהוא צלול, מותר למוכר לערבו, ולמכור את הכל ביחד, ולהרמב"ם אסור לערבו, אלא ימכור את הכל צלול. [ולפי איך שהבנתי, הב"י סובר ברמב"ם שמותר בשמרי אותה חבית]. ב). לפי הרא"ש, אם מדד לו מעט מעט כשהוא צלול, אינו מנכה לו בשביל השמרים, ולהרמב"ם כיון שמכר לו סתם ולא פירש, מנכה לוג ומחצה לכל מאה. ג). לפי הרא"ש מה שמנכה לו מהקמחים אינו משנה אם הקדים לתת לו את הכסף מתשרי, או שנתנו לו בניסן, אבל לפי הרמב"ם אם הקדים לתת לו את הכסף בתשרי, אם מקבלו בניסן "במידה הגדולה", מנכה לו מהקמחים, אבל אם מקבלו "במידת ניסן" שהיא מידה קטנה, אינו מנכה לו בשביל הקמחים.

מוציא לו שמרים וכו', רבי יהודה אומר אף "המוכר" שמן מזוקק לחבירו כל ימות השנה, הר"ז מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה.

והובא שם בגמ' (ע"ב), אמר אביי כשתמצא לומר לדברי ר"י מותר לערב שמרים, לדברי חכמים אסור לערב וכו', אבל רב פפא חולק על אביי וסובר שאדרבה איפכא מסתברא, שלדברי חכמים מותר לערב שמרים. ופרש"י (לפנ"ז), על מה שאמרו מותר לערב שמרים, פירוש, המוכר שמן לחבירו סתם, בעת שהוא מזוקק, ששקעו שמריו, מותר לו לערב כדי שיצאו עם השמן בתוך המידה. והמור סיכם את דברי אביו הרא"ש, שאם אדם מוכר לחבירו "חבית" שלימה של שמן, אפילו בשעה שהוא מזוקק, מותר לו לערבו, וימדוד לו את הכל ביחד, אבל לא יערב שמרי חבית זו בשמרי חבית זו.

אבל אם מכר לו הרבה שמן, וכל פעם נותן לו ממנו מעט מעט, ונתן לו מהצלול, אינו מנכה לו בשביל השמרים כמו שאילו נתן לו את כל החבית בבת אחת, אולם בכל אופן מנכה לו בשביל הקמחים הצפים עליו.

[וכל זה שמנקה לו בשביל הקמחים], מדובר שקנאו בשעת בין הבדים, שאז דרכו להיות עכור, אבל אם קנאו בשעה שהוא צלול, אינו מנכה לו אף בשביל הקמחים.

וכתב הב"י, שמקור דברי הרא"ש לגבי אם אדם מוכר לחבירו חבית וכו', הם מדברי רב פפא [הג"ל], שאמר שאליבא דחכמים מותר לערב שמרים, וכתב הרא"ש שהלכה כרב פפא, מאחר שבתראה הוא וכו'.

ומה שאמר לגבי אם כל פעם נותן לו מעט מעט וכו', מקורו מת"ק שחולק על רבי יהודה, וסובר, שלא מנכה לו בשביל השמרים.

סימן רכ"ט

המוכר לחבירו חטים או שעורים או פירות, כמה פסולת צריך לקבל הלוקח

א. המוכר חטים לחבירו, מקבל עליו רובע קטניות לכל סאה. שעורים, מקבל עליו רובע נישובית לסאה. עדשים, מקבל עליו רובע עפרורית לסאה^א. תאנים, מקבל עליו עשר מתלעות לכל מאה^ב (וה"ה אחד לכל עסקה, טור)^ג. מכר לו שאר פירות, מקבל עליו רובע טינופת לכל סאה^ד. נמצא בהם יתר על השיעורים האלו כל שהוא, ינפה הכל, ויתן לו פירות מנופים וברורים שאין בהם כלום^ה. הגה, וי"א דדוקא כלל ידעינן (קלא) ערבן, אבל אם ידוע שהמוכר לא ערבן, לריך לקבל (אלו) השיעורים, והמותר ינכה לו (טור). וי"א דכידוע קלא

עזר לחושן^{אוצר החכמה}

מערב אדם קב חומטין ואינו חושש, ופירש רש"י ואינו חושש משום אונאה, מפני שהחומטין משמרים את התבואה, וכ"כ במאירי, ולא ראיתי חולק בזה, וגם לא מצאתי הלכה זו בפוסקים, ולכאורה משמע שאין הלכה כתנא דבי רבי ישמעאל, ובספר משפט שלום (סימן רכ"ט) ציין לגמ' זו ולא העיר כלום, ע"כ. ומה שכתב שלא מצא הלכה זו בפוסקים, ראיתי שציינו, שבספר פני מבין (פריד או"ח סימן רמ"ד), דיבר בדין זה.

ב. מקור הדין הוא מהמשנה במסכת כ"ב (דף צ"ג ע"ב), ופירש רשב"ם שהדרך בהם שיהיה בהם עשר מתולעות למאה. וכ"כ הרמב"ם (בפי"ח מה"מ הי"א).

ג. כן כתב רשב"ם בפירוש המשנה במס' כ"ב (דף צ"ג ע"ב), וכ"כ הטור. וביאר הב"י, וקמ"ל בזה דלא תימא שהקונה עשרה שהוא כמות קטנה מקפיד, ורוצה שיהיו כולם טובים.

ד. הטור כתב דין זה בשם הרמב"ם, ותמה עליו הב"י, והרי אלו הם דברי המשנה במס' כ"ב (דף צ"ג ע"ב), ולמה ציינם בשם הרמב"ם? ויישב, אפשר משום שרשב"ם פירש שפירות היינו תבואה, ולדבריו אין דין פירות מבואר במשנה ובברייטא, לכן כתבה בשם הרמב"ם.

ה. מקור דברי מרן הם מהרמב"ם (בפי"ח מה"מ הי"א), ומקור דבריו הם ממס' כ"ב (דף צ"ד ע"א),

א. מקור דברי מרן שבסעיף זה, הם מדברי הרמב"ם (בפי"ח מהלכות מכירה הי"א). ומקור דברי הרמב"ם, הם מהברייטא שהובאה במס' כ"ב (דף צ"ד ע"א), וביאור הדברים, שהמוכר לחבירו חטים, הדרך להיות מעורב עמהם קטניות, בשיעור רבע קב לסאה, ואת זה מקבל עליו הלוקח. וכן בשעורים רגיל להיות מעורב בהם נישובית. ופירש רשב"ם, שהוא קש הנזרה בנישוב. וכן בעדשים, דרך להיות עפרורית.

ועיין בסעיף ב' בשו"ע, שכל השיעורים האלו הם במקום שאין מנהג, אבל אם יש מנהג, הכל כמנהג המדינה.

וכתב הסמ"ע (בס"ק א'), שלענין עפרורית בחטים, יש מאן דאמר בגמ' שמקבל בהן עפרורית, ואיכא מאן דאמר שאינו מקבל עליו עפרורית אפילו פחות מרובע וכו'. וכתב עליו הש"ך (בס"ק א'), ואינו מבין את דבריו שהרי פחות מרובע מקבלים על כל פנים, כדאיתא בהבורר צרור מתוך גורנו. וכ"כ הב"י.

והטור במקום עדשים כתב קטנית.

וכתב הב"י, שבגמ' אמרינן שבשאר מינים חוץ מעדשים מקבל עפרורית פחות מרובע, וצריך טעם למה השמיטוהו הפוסקים? ואפשר משום שזה תלוי במנהג, לא חשו להאריך.

ובפת"ח (ח"ד עמוד ת"מ אות נ"ב) כתב, שהובא במס' שבת (דף ל"א ע"א), תנא דבי רבי ישמעאל,

ערבן, לריך לקבל עליו הכל^י. (טור בשם רשב"ם). וי"מ דכל זה שמוכר לו פירות סתם, או שאמר פירות יפות אלו, אבל אמר פירות אלו ולא אמר יפות, לריך לקבלן כמו שהן. ואם אמר פירות יפות, ולא אמר אלו, נותן פירות שכולן יפות. (טור בשם הרמ"ה):

ב. אין כל הדברים האלו אמורים אלא במקום שאין שם מנהג, אבל במקום שיש להם מנהג, הכל כמנהג המדינה, יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפירות מנוקים וברורים מכל דבר, ושיהיו היינות והשמרים צלולים, ולא ימכרו השמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפילו היה בהם מחצה שמרים, או שהיו בפירות עפר או תבן, או מין אחר, ימכור כמות שהוא^י, ולפיכך הבורר (צרור) מתוך גורנו של חבירו נותן לו דמי חטים כשיעור צרור שברר, שאילו הניחו היה נמכר במדת חטים, ואם תאמר יחזירנה, הרי אמרו אסור לערב כל שהוא^ח.

עזר לחושן

ז. לשון מין הוא מדברי הרמב"ם (בפי"ח מה"מ הי"ב והי"ג), וגם הרי"ף והרא"ש כתבו שאם יש מנהג הולכים לפי המנהג, ומה שכתב הרמב"ם אפילו היה בהם מחצה עפר, ציינו ברמב"ם פרנקל שהריטב"א פליג על זה.

וכתב בספר דיני ממונות (ח"ב עמוד קע"ז הלכה י"ז), הדבר ידוע שספר תורה חדש אי אפשר שלא יהיו בו טעויות, אולם הכל לפי ערך הספר, מנהג המקום, דיוק הספר ועוד, על כן בכל חילוקי דיעות יש לבדוק כל פרט שבדבר הנדון, ולפי זה לקבוע אם יש בו אונאה. ובמקורות להלכה זו ציין לספר משה שמעון (אות ג'), ולשו"ת זרע אמת (יו"ד סימן ק"ל). ע"כ. ועיין בשו"ת אהל משה (צוויג סימן ה'), ופורת יוסף (צוויג סימן מ"א).

ח. מקור הדין הוא מהגמ' במס' ב"ב (דף צ"ג ע"ב), וכדברי פירוש רשב"ם שם. עוד כתב שם רשב"ם, כשהוא בורר את הצרור ומשליכו, הוא היזק בידים, ואי נמי לא חשיב ליה היזק גמור, שהרי הן לא שווין מצד גופן, מ"מ חייב משום דינא דגרמי, כגון השורף שטרותיו של חבירו. ובתוס' כתבו בשם ר"י, שהיו כגזל חטים בידים ולא משום שורף שטרותיו של חבירו.

וכתב בספר משפטי התורה (ח"ב עמוד ס"א סעיף ד'), שאסור לקונה להוריד את גושי האדמה הדבוקים לתפוחי אדמה, או את העלים הרקובים המחוברים לצנון, או לסלק, לתירס, או לבצל, וכדומה. אולם רשאי הקונה לקחת את הירק שלא

אמר רב הונא אם בא לנפות מנפה את כולו, ופירש רשב"ם, שאם נראה לקונה שיש בו יותר מרבע קב לסאה, ובירר ומצא שיש בו יותר, מנפה את הכל, ויתן לו כנגדו חטים.

ועוד הובא שם בגמ', אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא, אמרי לה דינא שמי שנותן כסף הוא נותן עבור פירות טובים, ועד רבע קב אדם לא טורח, אבל יותר מרבע קב אדם טורח, ופירש רשב"ם, והלכך לא מחיל. ואמרי לה קנסא, שרבע קב שכית, יותר מרבע קב לא שכית, וכשמוצא יותר מרבע קב, זה סימן שהמוכר עירבו, ולכן קונסים אותו בכולו. וכתב רשב"ם, נפק"מ שאם ידוע שהוא לא עירב, ויש יותר מרבע קב, הוי מחילה, וקנה. אולם דעת הר"ן, שאפילו אם יודעים שלא עירב, צריך הקונה לקבל את הרבע קב, אולם כאמור לעיל שהרמב"ם לא חילק בין אם ידע או לא ידע, אלא כתב שבכל אופן ינפה את הכל, ויתן לו פירות מגופים וברורים.

ובספר פתחי חושן (ח"ד עמוד ש"פ הלכה ל"ב) כתב, מכר לו פירות ונמצא בהן פסולת יותר מהמצוי באותו מין, אין זה מקח מעות, אבל צריך להשלים כשיעור כל הפסולת, ומקורו מסעיף זה. ועיין רעק"א בגליון השו"ע, ומה שכתב בשם עליות דר"י.

ז. מקור דברי רמ"א אלו הם מהמור. ומה שכתב והמותר ינקה לו, הם דברי הר"ן הנ"ל. ומה שכתב צריך לקבל עליו [היינו הקונה] את הכל, הם דברי רשב"ם הנ"ל.

סימן רל"א

שלא לרמות במידה ובמשקל. כיצד יעשה אותם. וכיצד ישקול. וחייבים להעמיד ממונים על המידות ועל השערים

א. המודד או שוקל חסר לחבירו, או אפילו לעכו"ם, עובר בלאו דלא תעשו עול במדה במשקל ובמשורה א"ת.

עזר לחושן

ב. וכתב הב"ח, שלהרמב"ם מי שמודד או שוקל לעכו"ם חסר, עובר באיסור דאורייתא, משא"כ לשור. אולם עיין בכנה"ג (הגהב"י ס"ק ט'), שכתב על דברי הב"ח שאינו נראה לו כדבריו, אלא גם להטור מי שמודד או שוקל חסר לעכו"ם עובר באיסור דאורייתא. וכ"כ בשמו בארעא דרבנן (אות פ'), והעתיקו הפת"ש (בס"ק א'). ועיין עוד בזה בספר צור יעקב (ח"א סי' כ"ו).

וכתב הסמ"ע (בס"ק א'), אע"ג שבאונאה אינו עובר בעכו"ם? שאני אונאה שכתוב בה לא תונו איש את "עמיתו", וגם לית ביה משום גזל דהא ראה מה שקנה, משא"כ במשקל שסומך על נאמנותו. ועיין בתחומין (תש"מ כרך א' עמוד 444), שדן לגבי הגנת הצרכן לאור ההלכה.

ג. וזאת למודעי שישנם ב' סוגי מדידה: א. מדידת קרקע, שכתב עליה מרן בסעיפים ט"ז-י"ח. ב. ישנה מדידה "בכלים", דהיינו שיש לו כלי שמכיל חצי ק"ג, וכן ע"ז הדרך, ומודד בזה ללקוחות שרוצים חצי ק"ג. וכמו כן יש כלי מדידה למוצרים לחים, כגון, שמן יין, וכלי זה נקרא משורה. ומרן התייחס אליהם בסעיפים ב'-ח'.

ד. המודד או השוקל חסר, חוץ מאשר שעובר על לאו, ביטל גם מצות עשה של מאזני צדק אבני צדק איפת צדק ודהין צדק יהיה לכם (ויקרא י"ט ל"ו).

ה. ובטור כתב שעובר גם על איסור גזילה, ותמה הפת"ח (ח"ד עמוד ת"כ) למה השמיטו מרן.

הובא באוצה"פ שבספר זבחי צדק (סומך, ח"ב חר"מ סימן ב'), דן לגבי ראובן שקונה פלפלים ע"י סרסור מעיר אחת, והסרסור משחד את השוקלים שישקלו ביותר, האם אסור [לקנות ממנו], מכיון

דבוק בו פסולת, ולהשאיר בארגו את הירק שדבוק בו פסולת.

ובסעיף ג' כתב, מותר לקונה לטעום מסוגי מאכלים שנהוג לטעום מהם לפני הקניה כדי לדעת את טיבם, אבל לאחר שידע את טיבו, אסור. כמו כן אסור לטעום מסוגי מאכלים שאין דרך לטעום מהם, או שבעל המקום מקפיד בכך, וכן אם מעוניין לקנות גרעינים, אסור לטעום מהשקדים.

באוצר הפוסקים ציינו לספר פני מבין (פריד, או"ח סי' רמ"ד), שדן לגבי האם מותר לערב חומטין בתבואה לשמרה.

עוד ציינו לספר פורת יוסף (צוויג, סי' מ"א), לגבי ס"ת שעל פי הדין כשר לקרוא בו, ובא אחד ואמר שרוצה להגיה את הספר, ואם ימצא בו 'טעויות' ישלמו לו, האם חייבים לשלם לו.

עוד ציינו לספר אהל משה (צוויג, סי' ה'), לגבי ס"ת שהיה בחזקת מוגה, ובא אחד וחילש אחר טעויות, האם הוא חייב לשלם, מכיון שזקוקים לבעל מגיה מומחה.

נ.ב. סימן ר"ל לא כתבנו עליו מאחר ורוב הסימן כיום אינו מצוי.

א. המודד או השוקל חסר לחבירו, הובא בתורה (ויקרא י"ט ל"ה), שעובר על לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה. במידה, זו היא מדידת הארץ. במשקל, כמשמעו. ובמשורה, זו היא מידת הלח. וכן פסק הרמב"ם (בפ"ז מהלכות גניבה הלכה א'). וכ"כ הסמ"ג (ל"ת קנ"א). וכן פסק מרן. אלא שהוסיף: המודד או השוקל חסר לחבירו, "או אפילו לעכו"ם", עובר בלאו. ומקורו מהרמב"ם שם (הלכה ח').

לקונים ישנה בעיה, שהרי המוכר לא יודע שהמשקל מעגל לרעתו).

1234567 תתי"ח

ומפני הנ"ל הציעו בספר מסחר כהלכה, שיתלה המוכר שלט מאיר עינים, ולכתוב בו במפורש שהמשקל בנוי על יחידות של חמישה גרמים, וכיון שכל הקונים יידעו שזהו הסדר והמהות של המשקלות בזמננו, יש לדון ששוב לא תהיה בעיה בכך.

ובספר משפטי התורה (ח"ב עמוד מ"א ה"ז) כתב, מכיון שהקונים סומכים על הפיקוח שמטעם השלטונות, ושממשקלות אלו אושרו על ידן, לפיכך גומרים הקונים בדרעתם להתחייב על קביעת משקל הנ"ל (דהיינו האלקטרוני), ונחשב הדבר כמחילה מראש מצד הקונים, ומצד המוכר. אולם ראוי למוכר לתלות שלט כנ"ל. אבל אסור למוכר לאפס את המשקל למינוס 3 גרם, מכיון ששכיח שפסקים שוקלים בזה עבור המוכר, ואז הם יפסידו. אולם משקלות של כסף זהב ויהלומים, חייבים להיות בתכלית הדיוק, מאחר ואנשים מקפידים על כך, ואינם מוחלים.

ברין מה שמצוי כיום שהקונים משלמים עבור אריות הקרטון את מחיר המוצר שבתוכו

ח. כתב בספר מסחר כהלכה (עמוד רנ"ה), שישנם קונדיטוריות ומעדניות שמוכרים את מוצריהם בתוך אריות קרטוניות, שמשקלן משמעותי ביותר, והרבה קונים לא מודעים לכך, ולפעמים אדם קונה מוצר שעולה 30 ש"ח לקילו, ומשלם גם על האריזה לפי 30 ש"ח לק"ג.

ואם נאמר שיעמידו את המשקל במינוס עד כדי משקל האריזה (ואז יקח המוכר מחיר קבוע עבור האריזה), אינו דבר מעשי, מכיון שיש אנשים שקונים בלי אריזה, וכן ישנן שקונים כמה מוצרים בכמה אריות.

ולכן כתבו שם, שנראה להם להלכה למעשה, שיש לתלות שלט מאיר עינים ולכתוב בו מפורש שהאריזה מהווה חלק די משמעותי במשקל, ושמחיר האריזה משתנה בהתאם למחיר המוצר, וכעין זה מובא בשו"ת אמרי יושר (להגר"מ אריק זצ"ל ח"ב סי' קמ"ו).

אומנם ידוע לנו שישנן חנויות רבות שאינן מחשיבות את האריזה במחיר הכולל, אלא מניחים אריזה ריקה על המשקל, ומוציאים כמה היא

שראובן גורם לגזול מהפלפלים, או מכיון שהוא לא אמר לסרסור לעשות כן אין עליו איסור.

וכתב החינוך (מצוה רנ"ח), שאע"פ שבשאר גזילות אינו עובר בפחות משה פרומה (אלא מדין חצי שיעור), בענין המידות הקפידה התורה בכל שהוא. והמנחת חינוך סובר, שאף במידות בפחות משה פרומה אינו עובר, אלא רק מצד חצי שיעור. אבל הב"ח כתב בדרעת הרמב"ם שבמידות עובר אפילו בפחות משה פרומה. ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן מ"ה), מה שהאריך בזה. (פת"ח שם אות ד').

ו. ובשו"ת קול אליהו (ח"א יו"ד סי' ד' ר"ה אומנם), אוסר לקנות אצל מי שמוכר במשקל חסר, אפילו הוא עכ"ם, מפני שמכשילו, וגם גוי מצווה על הגזילה, (שם).

כתב הרמב"ם (בפ"ז מה"ג ה"ב), שאין לוקין על לאו זה, מפני שהוא חייב בתשלומין. ועיין מה שכתבנו בזה לעיל סימן רכ"ז (אות ג'), וסימן רכ"ח (אות ח'), ועיין לקמן אות י"ב. ואות נ"ה.

בנידון משקלות האלקטרוניים המצויים כיום בשוק, הבנויים על פי יחידות של חמישה גרם, "ואינם מזהים גרמים בודדים".

ז. בספר מסחר כהלכה (עמוד רנ"ו), התייחס לבעיה המצויה כיום בשוק, שהמשקלות לא מזהים גרמים בודדים, למשל, אם קנה אדם מוצרים שמשקלם האמיתי הוא 93 גרם, המשקל יראה 95 גרם, וזה לרעת הקונה. וכאשר המשקל האמיתי הוא 92 גרם, המשקל יעגל ל-90 גרם, ובזה יפסיד המוכר.

[אם תאמר שהמוכר יעמיד את המשקל על מינוס כמה גרמים, זה יעזור בדוגמא שהוא ימכור לאחרים, שאז המוכר הפסיד ולא גזל את האחרים, אבל במקרה שהמוכר "יקנה" סחורה, וירצה לשוקלה, הוא יפסיד בזה את המוכר לו, וכן אם הוא ירצה לפעמים לדעת את המשקל האמיתי, לא יוכל לדעת. ולשחק עם המשקל הלך ושוב, זו מירחה מרובה].

ואם היה מצוי בשוק רק את המשקל הנוכחי, היה הדבר קל יותר, באשר שאלו הם המשקלות המצויים, אומנם כיום יש בשוק משקלות המדייקים ב-2 גרם (ועולים בכמה מאות שקלים יותר), ואם כן, יש כאן בעיה חמורה, משום שהרבה קונים לא מודעים, (ואם המוכר לא מודע בבעיה הנ"ל, גם

ב. חייבים בית דין להעמיד ממונים שיהיו מחזירים על החנויות, וכל מי שנמצא אתו מידה חסירה, או משקל חסר, או מאזניים מקולקלים, רשאים להכותו ולקונסו, כאשר יראה לב"ד^ט.

ג. אסור לאדם להשהות מידה חסירה [בביתו], אפילו שאינו מורד בה, ואפילו לעשות עביט של מי רגלים^י, שמא יבוא מי שאינו יודע וימדוד בה. ואם יש מנהג בעיר שאין מודדים אלא במידה הרשומה ברושם הידועה וזו אינה רשומה, מותר להשהותה י"א-כא.

עזר לחושן

(בפ"ז מהלכות גניבה ה"ג וה"ד). וכן פסק מרן. והוסיף שם הרמב"ם, שמי שמשהה מידה חסירה או משקל חסר, בביתו או בחנותו, עובר בלא תעשה. וכ"כ הסמ"ג (ל"ת קנ"ב).

עוד כתב הרמב"ם, שאינו לוקה על זה מפני שאין בו מעשה, ובמנחת חינוך (מצוה תר"ב), הקשה ע"ז שאם עשה משקל חסר הרי יש בו מעשה? והחינוך כתב עוד טעם לפטור ממלקות, מפני שניתן לתשלומין, וגם ע"ז השיג המנחת חינוך כיעווי"ש.

יב. מה שכתב מרן אסור לאדם להשהות מידה חסירה בתוך ביתו וכו', שמא יבוא מי שאינו יודע וישתמש בה, יש לומר שאפילו אם מודיע לבני ביתו ה"ז אסור, והטעם ג"ל מפני שלפעמים אדם מביא לביתו שמרטפית, או שנותן מפתח לשכן לבדוק את ביתו כשהילדים ישנים, או לכבות גז וכדומה. וכן מצוי שאנשים מחליפים דירות, ואז אותם אנשים שכאים אצלו אינם יודעים שהמידה חסירה, ויכולים להשתמש בה.

יג. וכתב בקונטרס המשקלות (למרן בעל החפץ חיים), שאם יש לאדם מידה שאינה נכונה, וקשה בעיניו לשברה, יכול לעשות לה ידית כדי שיראה ככלי שימוש, ולא ככלי מדידה.

משקלות שאינם מדוייקים הנמצאים בבתיים יד. וכתב בספר ממון כשר (עמוד 84 בהערה ב'), יש לדון בזמננו במשקלות המצויים בבתיים לצורך משקל בישול, תרומה, או משקל אדם, האם צריך להקפיד בהם ככל דיני המשקלות, מחשש שמא ישקול לצורך מכירה או קניה, או מכיון שאין משתמשים בזמננו במשקלות לצורך מכירה, רשאי להחזיקם בביתו.

שוקלת, ואזי מאפסים את המשקל למינוס, ורק אז שוקלים את המוצר באריותו. עוד ידוע לנו שבאריות הגדולות כגון של שלושה או ארבעה קילו, מקובל שמורידים את משקל האריות, ולוקחים על האריות מחיר קבוע.

ובהמשך כתבו עוד, שכודאי שאלו שעושים כך, עושים לכתחילה, וראוי לכל מי שיכול, ללכת בעקבותיהם, וכזה יצאו ידי כל חשש, ותבוא עליהם ברכת טוב.

ט. הובא במסכת ב"ב (דף פ"ט ע"א), שממה שכתבה התורה (דברים פרק כ"ה), אבן שלמה וצדק "יהיה לך", בא ללמדנו שמעמידין אגרדמין למידות ולשערים, ופרש"י "אגרדמין", ממונה להלקות ולענות מעוותי המידות [והשערים]. וכן פסק הרמב"ם (בפ"ח מה"ג ה"כ). וכן כתב הטור. וכן פסק מרן וזה לשונו: חייבים ב"ד להעמיד ממונים שיהיו מחזירים על החנויות, וכל מי שנמצא אתו מידה חסרה, או משקל חסר, או מאזניים מקולקלים, רשאים להכותו ולקונסו כאשר יראה לב"ד.

י. הובא במסכת ב"ב (דף פ"ט ע"ב), אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיהיה מידה חסירה או יתירה בתוך ביתו, ואפילו היא עביט של מי רגלים, ופרש"י על מה שכתבה הגמ' ואפילו היא וכו', משום דאיכא למיחש שפעמים ירחצנו ומעביר טינופו ומורד בו, הלכך אין לו תקנה אלא שבירה.

יא. ועוד הובא שם בגמ', אמר רב פפא שאם זה מקום שהממונה של המלך מחתים את המידות, ואין מודדים במידה שאינה חתומה, מותר להשהות מידה שאינה חתומה. וכו' פסק הרמב"ם

ואני הקטן הסתפקתי מה דין משקל שמצוי בבית שמכונים אותו על ידי כפתור, וכרגע הוא במצב לא מדויק, האם מכיון שאפשר לדייקו, ומי שיכוא לשקול בו הוא ידייקו, מותר להניחו במצב שנמצא בו כעת, או שצריך לדייקו. וצ"ע. ולגבי מה שכתבנו לעיל לגבי משקל שאינו מדויק בשביל צורך בישול, בכסף הקדשים דן בזה, ודעתו יותר נוסה להתיר אלא שנשאר בצ"ע.

ובשו"ת אבני ישפה (ח"ד סימן קי"ז דף ק"ע ענף ה'), רצה להתיר להשתמש במשקל כזה לצורך בישול, מכיון שהמנהג שלא משתמשים בזה למסחר, ולכן דינם כאילו שיש מנהג בעיר שאין מודדים אלא במידה רשומה.

אולם כתב שם שגאון אחד (כנראה שזה הגאון הגדול רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א) אמר, מכיון שחז"ל אמרו שאסור לעשותו אפילו עביט של מי רגלים, א"כ אסור להשהות כל משקל שאינו מדויק, שיתכן שישתמשו בו גם למכירה.

וע"ע שם באבני ישפה, שגם הוא עצמו לא התיר לשקול בזה אם שכן רוצה לקנות ממנו עוף וכדומה, שיש כאן רמאות במשקל.

משקל אדם

פו. ואני הקטן דיברתי עם אחד מפוסקי זמננו על משקל אדם שמצוי בכתיים, ואמר לי שאם המשקל אינו מדויק, והוא מחזיקו לצורך משקל מאחר והרופא אסר עליו לעבור (למשל) את השמונים קילו, אז ימחק את שאר המספרים, וישאיר רק את השמונים, ואז נראה ששפיר דמי.

פו. (כתב בספר ממון כשר (עמוד 87 בהערות), במקום שאין לנהג מונית מונה ורוצה להסיע את הלוקח על פי אומדן, צ"ע אם דבר זה נכלל בכלל משקלות, שהרי אפשר לרמות בקל, או שמא אין ענין זה למשקלות, וכיון שהסכים הלוקח לאומדן דעת מותר).

יז. עוד כתב בספר ממון כשר (עמוד 85 בהערה אות ד'), בכלל זה כשיש שינוי במקסימטר, אסור להפעיל את המונה.

משקל המונח בוטרינה

יח. וישנם אנשים שמניחים בוטרינה שבכיתם משקל שאינו מדויק ליופי, או שתולים משקל בתורה וכדומה, ואמר לי חברותי החד"ש

שליט"א, ששמע מפי הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל, שאם המשקל אינו מדויק, הרי זה אסור.

משקל לצורך רפואה ולגבי מודד מטרים לסחורה

יט. בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן קמ"ט), נשאל ממנהל גמ"ח שמשאיל כלים רפואיים, ויש בהם גם משקלות לתינוקות שחלקם אינם מדויקים, מפני שנשבר איזה ציר, או שישנו קילקול באבן המשקולת, וכדומה, האם מותר להשהותם מאחר ואין משתמשים בהם למסחר. כמו כן נשאל לגבי חגורת מודד מטרים האם גם בזה יש לאסור?

ושם במנחת יצחק ניסה להתיר להשאיר את אותם משקלות, אם ירשום עליהם שאינם מדויקים ואינם לצורך מסחר, והביא בזה את דברי כסף הקדשים, והמאירי, ולאחר שהאריך בנושא זה, נשאר בצ"ע.

כ. ולגבי חגורת מודד מטרים, כתב שגם בזה יש איסור, ואע"פ שאינו מודד כה קרקעות, ובש"ס מבואר שמידה היינו מידת קרקע, בכל אופן גם סחורה בכלל, וכמו שכתב בחינוך (מצוה רנ"ח): ובכלל המידות, היא ג"כ מידת הקרקע, "וכל דבר הנמדד בין בני אדם".

כא. ובספר מנחת שלמה (להרה"ג רבי שלמה זלמן אוירבאך זצוק"ל, ח"ג עמוד ל"ג אות ב') כתב, בדבר משקל לתינוקות שאינו מדויק, "חושבני" הואיל והאיסור מהתורה הוא רק במכניסו על דעת לשקול ולרמות, כמו שכתב המנחת חינוך, וכשלא על מנת לרמות, אסור מדרכנו, מסתבר לסמוך ע"ז שידוע שמשקלות כאלו אינם עשויים למשא ומתן, ואינם מדויקים, אין מקום לטעות, והר"ז דומה לאתרא דחתימי דשרי.

גם מסתבר דאם אינו משהה כדי לרמות אע"ג שעובר על איסור דרבנן, מ"מ אינו כחמץ שעובר בכל רגע ורגע.

אולם בסנטימטר המצוי בכל בית, מסופקני טובא, זולת אם ידוע שזה לשימוש ביתי בלבד, ואין סומכין עליהם לענין משא ומתן, כי ידוע דלא דייקי בהו כולי האי, ועדיין צ"ע.

אך העצה של הפקר אינה נלע"ד, כי אפילו אם זה של אחר ג"כ יתכן שעובר וכו'.

ד. מכמה עושים המידות, מסאה, וחצי סאה, ורובע סאה. קב, וחצי הקב, ורובע הקב, וחצי רובע הקב, ושמינית רובע הקב. אבל לא יעשה קביים שלא תתחלף ברובע הסאה שהוא קב ומחצה. ומידות הלח, עושין הין, וחצי הין, ושלישית הין, ורביעית הין. ולוג, וחצי לוג, ורביעית הלוג, ושמינית, ואחד משמונה בשמינית כ"ב.

ה. אין עושים המחק (פירוש, כעין מטה שמעצירים על פני המידה, למוחקה), מדלעת, מפני שהוא קל, ורע למוכר. ולא משל מתכת, מפני שהוא כבד, ורע ללוקח. אלא עושין משל אגוז, שקמה, ואשכרוע כ"י. (פירוש, מין עץ בוס"ץ בלע"ז). ואין עושים אותו מצד אחד עב, ומצד אחד קצר כ"ד. ולא ימחוק מעט מעט, מפני שהוא מפחית ללוקח, ולא ימחוק בבת אחת, [במהירות], מפני שהוא מפחית למוכר, אלא בפעם אחת במתון כ"ה.

ו. כשמורד דבר לח, לא יעשה בענין שתעלה הרתיחה ויראה המידה כאילו היא מלאה, אפילו היא קטנה מאוד, שאין ברתיחה שווה פרוטה כ"ו. וצריך להשהותה אחר שיפסק

עזר לחושן

כב. מקור הדין הוא ממס' ב"ב (דף פ"ט ע"ב), הרמב"ם (בפ"ח מהלכות גניבה ה"ה), וכ"כ הטור, וכן פסק מרן.

כד. עוד הובא שם בגמ', שאין עושין את כלי המחק מצד אחד עב ומצד אחד קצר [היינו דק], ופירש רשב"ם, שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה, והעב אינו נכנס כל כך ואינו מוחק יפה, ואם צידו האחד עב וצידו האחר קצר, כשהוא קונה ימחוק בעב [דהיינו כדי שיקבל יותר], וכשהוא מוכר ימחוק בקצר [כדי שהקונה יקבל פחות]. וכ"כ הרמב"ם (שם הלכה ו'), וכ"כ הטור, וכן פסק מרן.

כה. עוד הובא שם בגמ', שלא ימחוק בבת אחת [דהיינו במהירות], שהמוחק בבת אחת רע למוכר ויפה לקונה, ולא ימחוק מעט מעט, [מפני] שרע ללוקח ויפה למוכר.

ופירש רשב"ם "מעט מעט", כגון מוחק רוחב טפח לבד, ומגביה את המחק, וחוזר וכובש את המחק ומוחק טפח, אלא בפעם אחת ובנחת וכו'. וכן כתב הרמב"ם (שם), וכ"כ הטור, וכן פסק מרן.

כו. על הפסוק לא תעשו עול במדה במשקל ובמשורה, למדה הגמ' במס' ב"ב (דף פ"ט ע"ב), ממה שכתוב משורה, כוונת התורה שלא ירתח, ופירש רשב"ם, שלא ישפוך המוכר את היין בחחק, ומגביה לתוך משורתו של לוקח, מפני שעולה הקצף, ונראה כמלא. והובא שם בגמ', אפילו שהרתיחה היא קטנה. וכ"כ הרמב"ם (בפ"ח מה"ג ה"ז), וכ"כ הטור, וכן פסק מרן, שלא יעשה בענין שתעלה הרתיחה, אפילו שאין ברתיחה שווה פרוטה.

וכתב הסמ"ע (בס"ק ב'), שלגבי שמינית רובע הקב, כ"כ גם בטור, ועיין בדרישה שכתבנו, שרשב"ם דחה גירסא זו. עוד כתב הסמ"ע (בס"ק ג'), שלגבי מה שהובא: שלא תתחלף ברובע הסאה, הטעם שברביעית טועים האנשים, אבל בתלתא, לא טועים במידות, ומשום הכי לא חוששים שתתחלף רובע הסאה, שהוא קב ומחצה, עם הקב.

עוד כתב הסמ"ע (בס"ק ד'), שלגבי מה שהובא שעושים שלישיית, ורביעית ההין, אע"ג שברביעית טעו אינשי? מכיון שבמקדש היו המידות הללו, לא מיחו חכמינו זכרונם לברכה לעשות כן במדינה, ובמקדש לא חששו שיטעו, משום שכהנים ורזים הם ולא טעו, כן הוא בגמ' וברמב"ם.

כז. הובא במסכת ב"ב (דף פ"ט ע"ב), שאין עושים את המחק מדלעת, מפני שהוא קל, ולא משל מתכת מפני שהוא מכביד, אבל עושהו מעץ זית או מעץ אגוז או אשכרוע.

ופירש רשב"ם, שאין עושים משל דלעת שהוא קל, [ואז] אינו נכנס כל כך במידה, ולכן אינו מוחק יפה, ומפסיד המוכר.

ולא משל מתכת, ביאר הסמ"ע (בס"ק ה'), מפני שהוא כבד ונכנס בעומק, ומוחק ביותר, ואז רע ללוקח, אלא עושין אותו מדבר אמצעי. וכן פסק

הקילות, כדי שיטיפו ממנה שלושה טיפין, במה דברים אמורים בבעל הבית המוכר, אבל חנוני, אינו צריך להטיף כו'.

ז. הסיטון, שקונה [הרבה] ביחד ומוכר לחנונים, מקנה המידות שמודר בהם דבר לח, אחת לשלושים יום. ובעל הבית, שאינו מוכר כל כך, די לו שיקנה אחת ל"ב חודש. והחנוני, שאינו צריך להטיף שלושה טיפין ונדבק בה הרבה, צריך לקנה פעמיים בשבת כו'. ח. במקום שנהגו למוד בדקה לא ימדוד בגסה, אפילו אם יתן ג' גסות בשביל ד' דקות. וכן במקום שנהגו למוד בגסה, לא ימדוד בדקה כו'. ובמקום שנהגו לגדוש, לא ימחוק ל, אפילו אם ירצה לתת לו שלושה מחוקות, בשביל שתים גדושות לא, ואפילו במקום

עזר לחושן

לא ימדוד בגסה [היינו סאה]. בגסה, לא ימדוד בדקה. וכ"כ הטור, וכן פסק מרן. והטעם פירש רשב"ם, שאם מודדים בדקה, והוא מודד לו בגסה, מפסידו ה' הכרעות (שנסאה ישנם ששה קבין), ואפילו במקום שמוחקים, אי אפשר למחוק כל כך בצימצום. ולגבי מקום שנהגים למדוד בגסה לא ימדוד בדקה, משום שמפסיד המוכר מכך.

[ובסמ"ע (ס"ק י"ג) הובא: פירוש דקה, "לוג", וגסה, כגון "קב", ונראה שזה ט"ס וצ"ל: "דקה, קב, גסה, סאה". משום שלפי הסברו לא יבוא מה שכתב בהמשך, וכשימדוד בקב לא יהיה לו אלא עודף אחד "לששה" לוגין, שהרי בקב יש ארבעה לוגין, והיה צריך לומר עודף אחד "לארבעה" לוגין. וכן אמר לי ת"ח חשוב.

ועל מה שהובא לעיל מקום שנהגו למדוד בדקה לא ימדוד בגסה, כתב הטור וכ"כ מרן: "ואפילו יתן לו ג' גסות בשביל ד' דקות", ותמה ע"ז הפרישה (בס"ק ט'), איך יתכן שיתן לו ג' סאין במקום ד' קבין, שהרי בסאה ישנם י"ח קבין? ולכן כתב שהטור מפרש, דקה, וגסה, שניהם הם אותה מידה, או קב או סאה, אלא שאחד משניהם גדול מחבירו, וכן פירשו הב"ח.

ל. הובא במשנה במסכת ב"ב (דף פ"ח ע"ב), [מקום שנהגו] למחוק [את המידה, רשב"ם], לא יגדוש. לגדוש, לא ימחוק. ולמדה כן הגמ' ממה שכתוב: "איפה שלמה". וכ"כ הטור, וכן פסק מרן. לא. וכתב הטור, ואפילו אם ירצה לתת לו ג' מחוקות בשביל ב' גדושות, (שהרי הגודש הוא תילתא), אסור. ומקורו מדברי הרא"ש, וכן פסק מרן שם.

כז. הובא במשנה במסכת ב"ב (דף פ"ז ע"א), שבעל הבית שמוכר לאחר שפסק הקילות, צריך להמתין עד שיטיף שלוש טיפות, אבל חנוני אינו צריך להטיף שלוש טיפות, ופירש רשב"ם, מפני שאין לו פנאי. והובא שם במשנה שרבי יהודה חולק וסובר שגם חנוני חייב, אא"כ בערב שבת עם חשכה. והלכה כת"ק שאינו חייב. וכ"כ הטור, וכן פסק מרן.

כח. הובא במשנה במסכת ב"ב (דף פ"ח עמוד א'), שהחנוני מקנה את כלי המדידה פעמיים בשבוע. והסיטון פעם אחת בשלושים יום. ובעה"ב פעם בשנים עשר חודש. וכן פסק הרמב"ם (בפ"ח מהלכות גניבה ה"ח), וכ"כ הטור, וכן פסק מרן. וכתב רשב"ם, שהטעם שהחנוני מקנה פעמיים בשבוע, לפי שמוכר הרבה ואינו חייב להטיף שלוש טיפות. והסיטון שמוכר פחות מהחנוני, פעם בחודש, ופירוש סיטון, היינו שקונה הרבה ומוכר לחנונים. ובעה"ב שמוכר פחות מהסיטון, מנקה פעם ב"ב חודש.

והובא שם במשנה, שרשב"ג סובר שסיטון מקנה פעמיים בשבוע, וחנוני פעם בשלושים יום, וכתב ע"ז הב"י, אע"פ שקיימ"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו? בכ"ז פסק הרמב"ם דלא כוותיה, וכנראה משום שמסתבר טעמו של ת"ק. ועיין בב"ח שהלך בדרך אחרת.

ועיין בטור שכתב, שהרמ"ה סובר שאף לדבר יבש צריך לנקות, ותמה עליו הב"י מאיזה טעם יקנה, והרי אינו נדבק בכלי.

כט. הובא במשנה במסכת ב"ב (דף פ"ח ע"ב), שמקום שנהגו למדוד בדקה [היינו קב. רשב"ם].